

НЕФОРМАЛЬНА ТА ДУАЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ

Вітер Михайло¹, Держук Олена²

¹Національний транспортний університет,
вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, Київ, Україна, UA-01010
mbviter@gmail.com;

²Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
пр. Перемоги, 54/1, Київ, Україна, UA-03057
olena.derzhuk@kneu.edu.ua

Зроблено аналіз сучасного процесу запровадження і визнання в Україні видів освіти, які передбачають навчання поза межами освітнього закладу. Показано, що, поряд із формальною освітою, актуальними стають також знання і відповідна кваліфікація, здобуті засобами неформальної та інформальної освіти. Причому набуття або зміна професійної кваліфікації повинні відбуватись оперативно, відповідно до динаміки потреб ринку. Наведено заходи уряду України, спрямовані на розвиток нової парадигми системи освіти в державі: розробка відповідних нормативних документів, створення реєстру кваліфікацій, а також мережі кваліфікаційних центрів, які присвоюватимуть професійні кваліфікації без необхідності навчання в закладах освіти. У праці наведено визначення таких понять, як формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта, освітня кваліфікація, професійна кваліфікація, компетентність, відповідно до їх трактування, зазначеного у нормативних документах уряду України. Окрему увагу автори статті приділяють аналізу сучасного стану і перспективи розвитку дуальної форми освіти в Україні. На основі досвіду Німеччини та інших європейських держав обґрунтовано актуальність і доцільність запровадження такої форми здобуття освіти в Україні. Наведено приклади її успішного застосування у деяких вітчизняних закладах вищої освіти: Національному технічному університеті України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”, університеті державної фіскальної служби України. Описано переваги і недоліки дуальної форми здобуття освіти. Наведено основні причини, які обумовлюють низькі темпи запровадження розглядуваних видів освіти в Україні.

Ключові слова: освіта, неформальна освіта, дуальна освіта, кваліфікація, компетентності.

Постановка проблеми. Сучасний світ динамічно змінюється, постійно модернізується. Це, своєю чергою, потребує оперативного оновлення якісного складу, а також відповідної кваліфікації робочих кадрів, нових

підходів до їх підготовки. Підприємства і фірми висувають дедалі вищі вимоги до випускників ЗВО, їх умінь, навичок і компетентностей.

Система освіти, яка дісталася нам у спадок з радянських часів, не задовольняє цих вимог. Серед її недоліків можна назвати: невідповідність теоретичних викладок актуальним потребам ринку, неготовність випускників працювати за фахом, нездатність освітніх програм гнучко і швидко адаптуватись до потреб роботодавців тощо. Навчальні заклади не встигають реагувати на динамічність запитів на ринку праці. Виходом з цієї ситуації є диверсифікація підходів до процесу навчання.

У наш час заклад освіти перестає бути монополістом у сфері навчання. Крім документа про освіту, виданого відповідним закладом освіти, на ринку праці актуальними також стають знання, здобуті у системі інформальної, неформальної та дуальної освіти. Такий підхід до визнання різних джерел здобуття освіти в Україні лише починає запроваджуватись.

Багато учасників цього процесу, включно із закладами освіти, сьогодні слабо орієнтуються в особливостях і можливостях інформальної, неформальної та дуальної освіти. Тому актуальними сьогодні є дослідження у цій галузі.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Концепція неформальної освіти вперше виникла у XIX ст. в Данії і є однією з особливостей місцевої системи освіти [5]. В рекомендаціях Ради ЄС щодо валідації неформальної та інформальної освіти [1] є визначення понять неформального та інформального навчання. Так, згідно з даними рекомендаціями, неформальне навчання може охоплювати програми з навчання навичок роботи, навчання грамоти дорослих, навички використання комп'ютерних технологій тощо. Інформальне навчання означає навчання завдяки повсякденній діяльності, пов'язаній з роботою, сім'єю або відпочинком, а не організоване або структуроване з точки зору цілей, часу або підтримки навчання. Рекомендації Ради ЄС було використано під час формування Європейських директив з валідації неформальної та інформальної освіти [3].

У 2015 р. в Аналітичному огляді Європейського фонду освіти [9] було відмічено, що в Україні немає (на той час) державної, у тім числі законодавчо-нормативної, підтримки таких нових форм, як неформальна освіта, інформальна освіта й навчання, їх оцінювання за межами формальної освіти. Також були рекомендовані заходи, потрібні для визнання і впровадження цих форм здобуття знань у системі освіти України.

Вітчизняні науковці під час розгляду неформальної освіти здебільшого аналізують суть цього поняття [10] або застосовують його у вузькому сенсі, наприклад, у громадянській освіті [21] чи в культурі [20].

Дуальна система організації навчання вперше з'явилась у Німеччині 1964 р., як система, яка передбачала навчання здобувачів не лише в закладі

освіти, а й на підприємстві [13]. Серед європейських країн, де сьогодні є популярною дуальна форма здобуття освіти, можна назвати Німеччину, Австрію та Швейцарію [6]. Дуальна освіта цих країн зберегла свої суттєві та відмінні характеристики: організована відповідно до ринкових правил, навіть якщо це дуже регульований ринок; орієнтована на профілі і професії та реагування на різноманітні потреби секторів економіки; організована на навчання процесу, який переважно відбувається на робочому місці, покладаючи фундаментальну виховну функцію на компанії. Причому держава є посередником.

Дуальна форма навчання стає популярною у багатьох розвинених країнах. Наприклад, у дослідженні тайванської системи дуальної освіти [4] виявлено позитивну кореляцію між задоволеністю здобувачів навчанням, залученням до роботи, задоволеністю дуальною системою та намірами залишитися на поточній роботі. Це, своєю чергою, допомагає зменшити безробіття серед молоді.

Дуальній формі здобуття освіти в Україні присвячено достатньо аналітичних матеріалів, хоча в них теж, зазвичай, дають опис загальних принципів і понять форми дуальної освіти [12,19] або аналізують зарубіжний досвід її впровадження [7]. Водночас мало уваги приділяють нормативно-правовим і практичним аспектам запровадження цієї форми здобуття освіти в нашій країні.

Згідно з дослідженням [8], 63 % здобувачів вищої освіти не знає, або чула та не пам'ятає, що таке дуальна форма навчання. Ще менше обізнані з цією формою здобуття освіти роботодавці [14].

Мета статті – опис та аналіз процесу запровадження неформальної та дуальної освіти в Україні, його нормативне забезпечення, а також основні проблеми і перспективи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Закон України «Про освіту» [17, ст. 8] серед основних виділяє такі види сучасної освіти: формальну, неформальну та інформальну, визнаючи останні дві рівноправними з формальною освітою. Там само наведено визначення зазначених видів освіти:

«Формальна освіта – це освіта, яку здобувають за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і яка передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, визнаних державою.

Неформальна освіта – це освіта, яку здобувають, зазвичай, за освітніми програмами і яка не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій.

Інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям».

Стаття 1 Закону України «Про освіту» так визначає поняття кваліфікації і компетентності:

«кваліфікація – визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання);

компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність».

Окремо визначають поняття освітня кваліфікація і професійна кваліфікація.

Компетентності, отримані здобувачами у системі формальної, неформальної чи інформальної освіти, дають їм право на присвоєння відповідних освітніх чи професійних кваліфікацій.

Систематизацію освітніх і професійних кваліфікацій за відповідними рівнями виконано в Національній рамці кваліфікацій [25]. Кількість кваліфікаційних рівнів у ній відповідає кількості рівнів Європейської рамки кваліфікацій.

З метою визнання знань, набутих суб'єктом у системі неформальної чи інформальної освіти, Кабінет Міністрів України 2021 р. розпочав роботу зі створення мережі кваліфікаційних центрів, які присвоюватимуть професійні кваліфікації без необхідності навчання в закладах освіти [30].

Згідно з «Типовим положенням про кваліфікаційний центр» [28], «кваліфікаційний центр – це суб'єкт, уповноважений Національним агентством кваліфікацій проводити оцінювання і визнання результатів навчання, здобутих особами шляхом формальної, неформальної або інформальної освіти, присвоєння та/або підтвердження відповідних професійних кваліфікацій, визнання відповідних професійних кваліфікацій, здобутих у інших країнах, на підставі сертифікату про акредитування такого кваліфікаційного центру, і внесений до Реєстру кваліфікаційних центрів у складі Реєстру кваліфікацій».

Одними з основних завдань цього центру є:

«оцінювання та визнання результатів навчання, присвоєння та/або підтвердження професійних кваліфікацій за процедурами, які дають змогу оцінити результати навчання, здобуті шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти, з видачею особі документів про присвоєння та/або підтвердження відповідних професійних кваліфікацій;

визнання професійних кваліфікацій, здобутих у інших країнах, з видачею особі відповідних документів».

Важливою умовою діяльності кваліфікаційного центру є акредитація його в Національному агентстві кваліфікацій.

Згідно з наказом МОН України від 8 лютого 2022 р. № 130 [23] «заклади освіти (наукові установи) можуть визнавати результати неформального та/або інформального навчання осіб, які:

здобувають фахову передвищу або вищу освіту у цьому закладі освіти (науковій установі) за певною освітньою програмою;

переводяться з іншого до цього закладу освіти (наукової установи), з однієї освітньої програми на іншу в межах цього закладу освіти (наукової установи);

поновлюються до складу здобувачів освіти до цього закладу освіти (наукової установи).

Загальний обсяг освітніх компонентів освітньої програми, що зараховуються здобувачу освіти за підсумками визнання результатів неформального та/або інформального навчання, не може перевищувати 25 % відповідної освітньої програми (для спеціальностей галузі знань 12 «Інформаційні технології» не може перевищувати 35 % відповідної освітньої програми).

Здобувач вищої або фахової передвищої освіти не може бути звільненим від атестації за підсумками визнання результатів неформального та/або інформального навчання».

Одним з важливих елементів, які використовують у визнанні неформальної освіти, є професійні стандарти – затверджені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників. Вони є основою для формування відповідних професійних кваліфікацій [25]. Професійні стандарти вказано в Реєстрі кваліфікацій – автоматизованій системі збирання, оброблення, зберігання та захисту інформації про кваліфікації, про присвоєні/підтверджені професійні кваліфікації, про кваліфікаційні центри тощо [24].

Питання працевлаштування молоді є одним з найактуальніших у наш час. Багато молодих людей намагаються якнайшвидше розпочати самостійне життя, пробуючи себе на ринку праці. Часто студенти, починаючи з третього курсу, уже ідуть працювати. Відсутність необхідної кваліфікації призводить до того, що вони стають зайнятими у сферах, далеких від спеціальності, за якою навчаються: розносять піцу, працюють офіціантами, барменами тощо. Причому, зазвичай, вони пропускають заняття, не справляються з навчальним планом. Після закінчення ЗВО багато хто не може знайти гідну роботу через брак знань.

З іншого боку, багато випускників сучасних закладів вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти не мають необхідних практичних навиків для того, щоб належно почати трудову діяльність на тій чи іншій фірмі. Відтак вони потребують додаткового навчання на робочих місцях [18].

Тому останнім часом зростає цікавість до тих освітніх технологій, моделей та інновацій, які здатні забезпечити високу якість практичної підготовки кваліфікованих робітників та реалізації відповідних освітніх та професійних стандартів.

Одним з варіантів використання таких технологій є дуальна форма здобуття освіти. У Законі України «Про освіту» [17] її визначають, як «спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, зазвичай, на основі договору про проведення навчання за дуальною формою здобуття освіти».

Дуальна форма навчання передбачає рівноправну взаємодію трьох учасників процесу: закладу освіти, роботодавця та здобувача освіти. Між ними укладають договір про проведення навчання за дуальною формою здобуття освіти, який регламентує відповідні зобов'язання кожної із сторін [18].

Дуальну систему навчання насамперед використовують у таких галузях, як економіка, техніка та соціальне забезпечення [27].

Яскравим прикладом такого навчання може бути система професійної освіти Німеччини, яка, за оцінкою Міжнародного інституту моніторингу якості робочої сили (Швейцарія), є одним із лідерів за рівнем кваліфікації кадрів, а її система дуальної освіти (Duales Studium) багато в чому є взірцем для всього Європейського Союзу [2].

Навчання на Duales Studium триває від 7 до 9 семестрів на бакалавраті (тобто від 3,5 до 4,5 років) та від 3 до 6 семестрів на магістратурі (від 1,5 до 3 років) [16]. Зокрема, навчання та практика чергуються кожні три місяці, тобто три місяці студент працює та відвідує заняття у вузі. Після закінчення трьох місяців навчання він складає іспити з пройденого матеріалу. З чого починається освіта – з навчання чи практики – залежить від обраного вишу. Можливі інші варіанти розподілу годин навчання і практики. Під час практики на підприємстві студент отримує заробітну плату.

Перший пілотний проєкт у сфері дуальної освіти в Україні розпочався 2019 р. згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 15.10.2019 № 1296. До нього були залучені 44 заклади вищої і фахової передвищої освіти і понад 100 роботодавців [11].

У цьому самому році Міністерство освіти і науки України розробило Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної)

освіти [22], у якому зазначено, що «завданням дуальної форми здобуття освіти є забезпечення відповідності якості професійної освіти вимогам ринку праці з урахуванням поточних і перспективних потреб суб'єктів господарювання усіх організаційно-правових форм і форм власності, а також розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти».

У 2021 р. 217 закладів професійно-технічної освіти в Україні застосовували дуальну форму навчання [26]. Прийом на навчання за дуальною формою у 2020/2021 рр. становив 6 660 осіб у 192-х закладах. Від загальної кількості закладів професійної освіти найбільший відсоток тих, що впроваджували дуальну форму навчання у 2019/2020 навчальному році, становили заклади Хмельницької області (78,6 %), м. Києва (75 %), Львівської (63,6 %), Кіровоградської та Чернігівської (по 50 %) областей.

У сфері вищої освіти Міністерство освіти і науки України розробило лише Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [18]. Тому тут впровадження дуальної форми навчання не відбувається так активно. За відсутністю відповідних нормативних документів лише деякі ЗВО відважились впроваджувати у себе цю форму навчання. Прикладом такого успішного впровадження є Університет ДФС України [29] та КПІ ім. І. Сікорського [15].

Переваги дуального навчання:

1. Здобувач має більше шансів і можливостей для працевлаштування, оскільки навчання максимально наближене до запитів виробництва.
2. Знижується навантаження на бюджет, оскільки частину витрат з організації і матеріального забезпечення навчання бере на себе підприємство.
3. В умовах виробництва швидше оновлюються виробничі технології і використовується найновіше устаткування.
4. Фірма має можливість ще на етапі навчання студента формувати у нього необхідні уміння і компетентності, адаптуватись до умов конкретного виробництва.
5. Студент швидше адаптується до виробничих відносин у колективі. Водночас у нього формуються такі *soft skills*, як відповідальність, комунікативність, набувається практичний досвід організації роботи, формується психологія майбутнього працівника.
6. Оцінку якості роботи студента проводить роботодавець. Це зумовлює формування мотивації студента для отримання відповідних знань та набуття професійних навичок.
7. Отримання заробітної плати на підприємстві дає можливість студенту вирішувати багато матеріальних проблеми без шкоди для навчання.

Недоліки дуальної освіти:

1. Не всі спеціальності можна вивчати за дуальною формою навчання.
2. Збільшується час зайнятості студента. Немає канікул.

3. У студента можуть виникнути труднощі за бажання змінити спеціальність чи перервати навчання. Втім, підприємство може вимагати, щоб він компенсував суму, витрачену на його навчання (якщо це передбачено у договорі).

4. Необхідність відразу вибрати спеціалізацію. На підприємстві, головню, студент потрапляє у конкретний відділ, де й проходитиме його навчання. Тому в подальшому змінити спеціалізацію часто буває складно.

5. Дуальна освіта спрямована на здобуття практичних навичок. Для студентів, які хочуть присвятити себе науковій чи дослідній роботі, ця форма навчання не буде ефективною.

Висновки. На сучасному ринку праці в Україні одним з найважливіших завдань є організація тісної взаємодії закладів освіти з виробничими підприємствами, а також диверсифікація підходів до процесу здобуття освіти. Це пов'язано як зі швидким розвитком сучасних технологій, так і різними потребами та можливостями здобувачів і підприємців.

В Україні сьогодні проходить початковий етап впровадження різних форм освіти: розробка відповідної нормативної бази, формування належного досвіду шляхом впровадження пілотних проектів, підготовка кадрів тощо. Водночас можна зауважити такі проблеми: недостатня активність МОН у цій сфері, відсутність тісної співпраці між МОН, закладами освіти та підприємствами.

Якщо перспектива впровадження неформальної освіти в Україні вже певним способом вимальовується, то з дуальною освітою не все так ясно. Найбільша проблема – відсутність сьогодні нормативного регулювання у сфері дуальної системи навчання. Крім того, недостатній рівень поінформованості щодо переваг дуальної освіти є причиною обережного ставлення до запровадження дуальної форми здобуття освіти як закладів вищої освіти, так і роботодавців. Однією з причин, що гальмують цей процес, є також консервативність вишів, відсутність бажання і часу для оновлення методологій, створення навчальних планів, програм, методичного забезпечення відповідно до вимог дуальної освіти. Як приклад, можна навести побоювання викладачів ЗВО про те, що під час запровадження дуальної освіти у них заберуть з навантаження відповідні години.

Тому запровадженню дуальної форми навчання повинна передувати велика підготовча робота усіх учасників процесу – представників ЗВО, підприємства, здобувачів. Документи, отримані під час цієї роботи (положення про дуальну форму навчання, освітня програма, договори тощо), повинні максимально враховувати інтереси сторін.

Важливо також зрозуміти, на якому саме рівні вищої освіти запроваджуватиметься дуальна форма навчання. Тут, напевно, потрібно зважати на потреби роботодавця.

Ці та інші питання повинні бути врегульовані відповідними документами.

Незважаючи на усі труднощі, дуальна система навчання стає дедалі популярнішою в Україні. Це пояснюють тим, що вона відповідає інтересам усіх учасників процесу: державі, навчальному закладу, підприємству та здобувачу відповідної освіти. У перспективі дуальна форма навчання мала б замінити заочну форму навчання.

1. Council Recommendation of 20 December 2012 on the validation of non-formal and informal learning. Official Journal of the European Union. C. 398/1–5. 22.12.2012. URL :

https://www.cedefop.europa.eu/files/Council_Recommendation_on_the_validation_20_December_2012.pdf

2. *Edner F.* Die Berufsaufstiegsberufshilfen im Dualen System. München : GRIN Verlag GmbH, 2004.

3. European guidelines for validating non-formal and informal learning. URL : https://www.cedefop.europa.eu/files/4054_en.pdf

4. *Louis Chih-hung Liu* Influence of learning and internship satisfaction on students' intentions to stay at their current jobs: survey of students participating in Taiwan's dual education system / Empirical Research in Vocational Education and Training volume 13, 2021. URL : https://link.springer.com/article/10.1186/s40461-021-00121-3#auth-Louis_Chih_hung-Liu

5. Non-formal adult education. URL : <https://eng.uvm.dk/adult-education-and-continuing-training/non-formal-adult-education>

6. *Sandra D'Agostino, Silvia Vaccaro.* Apprenticeship in evolution: trajectories and prospects of dual systems in Europe and in Italy. INAPP (Istituto nazionale per l'analisi delle politiche pubbliche) WP n. 76 DICEMBRE 2021. URL : https://oa.inapp.org/bitstream/handle/20.500.12916/3403/INAPP_D%27Agostino_Vaccaro_Apprenticeship_in_evolution_Trajectories_and_prospects_of_dual_systems_in_Europe_and_in_Italy_WP_76_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y

7. *Амеліна С. М.* Особливості дуальної системи вищої професійної освіти у навчальних закладах Німеччини : зб. наук. праць “Проблеми трудової і професійної підготовки”. 2010. Вип. 15. С. 107–112.

8. Аналітичний звіт «Думки здобувачів про дуальну освіту» за результатами дослідження обізнаності здобувачів про дуальну форму здобуття освіти та досвіду учасників пілотного проекту із її запровадження на рівні фахової передвищої та вищої освіти України» О. В. Бучинська, О. Б. Давліканова, І. В. Лилик, О. І. Яшкіна / за заг. ред. О. Давліканової. Київ, 2020. 110 с.

9. Аналітичний огляд Європейського фонду освіти на тему: «Підготовка кадрів на виробництві, неформальні кваліфікації й регульовані професії, участь у професійно-кваліфікаційній діяльності професійних асоціацій: місце й роль у Національній системі кваліфікацій». Київ, 2015. 44 с.

10. *Володимир Бахрушин*. Неформальна та інформальна освіта: навіщо вони нам потрібні? URL : <http://education-ua.org/ua/articles/872-neformalna-ta-informalna-osvita-navishcho-voni-nam-potribni>

11. *Давліканова О. Б., Іщенко Т. Д., Чайковська А. Б.* Аналітичний звіт за результатами першого року проведення експерименту із запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. 2020. URL : <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/16469.pdf>

12. *Довгенко Я. О., Яременко Л. І., Яременко Ю. В.* Впровадження дуальної освіти у виші: переваги та ризики // Економіка суспільство. 2021. Вип. 28. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-29>

13. Дослідження обізнаності роботодавців про дуальну форму здобуття освіти, їхньої готовності долучитися до підготовки здобувачів фахової передвищої та вищої освіти, які виявили бажання навчатися за дуальною формою здобуття освіти, та результатів першого року проведення експерименту Міністерства освіти і науки України, започаткованого відповідно до наказу МОН від 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» / Бучинська О. В., Давліканова О. Б., Лилик І. В., Чайковська А. Б. Київ, 2020. 98 с.

14. Дуальна форма освіти: як це працює в Україні // Вища освіта в Україні, 19.08.2021. URL : <http://osvita.ua/vnz/83771>

15. Дуальное образование в Германии (Duales Studium). URL : <https://euni.ru/informatsiya/statji/obrazovanie/duales-studium>

16. Закон України «Про освіту» / (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017. № 38–39, ст. 380. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

17. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text>

18. *Кримчак Л. Ю.* Система дуальної освіти як умова якісної підготовки конкурентоспроможних професіоналів до ринку праці в Україні. 2019. URL : http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/11/part_2/20.pdf

19. Неформальна освіта в культурі: довгострокові внески з високими відсотками. URL : <https://www.culturepartnership.eu/ua/article/non-formal-education-in-culture>

20. Пекар Іванна. Роль неформальної освіти у сучасному суспільстві, 03.11.2011. URL : <http://iqholding.com.ua/articles/rol-neformalno%D1%97-osv%D1%96ti-u-suchasnomu-susp%D1%96lstv%D1%96>

21. Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти / Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 грудня 2019 р. № 1551. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-20#Text>

22. Порядок визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти / Наказ Міністерства освіти і науки України від 08 лютого 2022 р. № 130. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-poryadku-viznannya-u-vishij-ta-fahovij-peredvishij-osviti-rezultativ-navchannya-zdobutih-shlyahom-noformalnoyi-taabo-informalnoyi-osviti>

23. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 2021 р. № 620 «Про затвердження Положення про Реєстр кваліфікацій»/ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/620-2021-%D0%BF#Text>

24. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 Київ «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>

25. Сучасна дуальна освіта : дані та цифри. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/dualna-osvita>

26. Тешев В. А. Дуальное образование как фактор модернизации системы социального партнерства вузов и предприятий / «Вестник АГУ». Вып. 1(135). 2014. С. 139–144.

27. Типове положення про кваліфікаційний центр / Наказ Міністерства освіти і науки України від 22 квітня 2021 р. № 452. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0804-21#Text>

28. Швабій К. І. Професор Університету ДФС про запуск дуальної освіти у співпраці з GIZ, 13.07.2020. URL : <http://gogov.org.ua/news/profesor-universytetu-dfs-pro-zapusk-dualnoyi-osvity-u-spivpratsi-z-giz/>

29. Юрій Баланюк. Самоосвіта в Україні і її визнання державою. 2021. URL : <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/11/23/7314963/>

Стаття: надійшла до редколегії 19.03.2022

доопрацьована 21.03.2022

прийнята до друку 25.03.2022

NON-FORMAL AND DUAL EDUCATION IN UKRAINE

Mykhailo Viter¹, Olena Derzhuk²

¹*National Transport University,
M. Omelianovycha-Pavlenka Str., 1, Kyiv, Ukraine, UA-01010
mbviter@gmail.com;*

²*Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,
Prospect Peremogy, 54/1, Kyiv, Ukraine, UA-03057
olena.derzhuk@kneu.edu.ua*

The article substantiates the process of implementation and recognition of the education, which provides educational process outside the formal education system in Ukraine. It is shown that, along with formal education, knowledge and relevant qualifications can be acquired through non-formal and informal education. These types of education become significant nowadays due to the dynamics of market needs, which often require promptly changing of professional qualification. The authors of the article present the measures taken by the Government of Ukraine, which are aimed at the development of the new educational paradigm in the country, including: the development of relevant normative documents, the formation of the register of qualifications, and the establishment of the network of qualification centers, which will assign professional qualifications outside formal educational institutions. They present the definitions of the concepts of formal education, non-formal education, informal education, educational qualification, professional qualification, and competence in accordance with their interpretation specified in the regulations of the Government of Ukraine. Special attention is paid to the analysis of the current state and the perspectives in the development of dual form of education in Ukraine. Based on the experience of Germany and other European countries, the authors substantiate the relevancy and feasibility of dual education in Ukraine. They demonstrate as the examples of successful implementation of dual education the cases of the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute named after Igor Sikorsky” and the University of State Fiscal Service of Ukraine. The advantages and disadvantages of the dual form of education are described. The main reasons for the low rate of implementation of these types of education in Ukraine are indicated.

Keywords: education, non-formal education, dual education, qualification, competency.